

• Col·lecció De Cent en Cent – 43 •

100 preguntes filosòfiques

per satisfer les ments inquietes

Oriol Quintana

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: febrer del 2017

© Oriol Quintana

© de l'edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-566-5

DL T 32-2017

ÍNDEX

Introducció.....	11
1. Els analfabets, són els millors filòsofs?.....	13
2. Es pot ser el mateix sense deixar de canviar?.....	15
3. I si resulta que tot és fals?	17
4. Ser lleig té algun avantatge?.....	19
5. Es fa el mal només per ignorància?.....	21
6. Què cal fer per adquirir la saviesa?	23
7. Existeix un ordre en el món?	25
8. Què és la perfecció?	27
9. Qui és veritablement just?.....	29
10. Què ens porta a actuar amb justícia?.....	31
11. Què és l'èxit?	33
12. Quina és la veritable causa de la infelicitat?.....	35
13. Com és possible l'aprenentatge?.....	37
14. Què tenien en comú Brad Pitt i Angelina Jolie?	39
15. Algun dia podrem seguir una dieta fidelment?	41
16. S'ha de sacrificar la felicitat individual per la col·lectiva?.....	43
17. Et mors i ja està?.....	45
18. En quines condicions és divertit patir?.....	47
19. Què fa més por: la mort o el sofriment?	49
20. Això és tot a què es pot aspirar?	51
21. Serà mai possible posar fi a la desigualtat?	53
22. El sexe és moralment bo o dolent?	55
23. És possible demostrar l'existència de Déu?.....	57
24. Existeixen els drets humans?.....	59
25. Què implicaria l'existència d'un Déu veritablement omnipotent?.....	61
26. S'acabaran algun dia les religions?.....	63
27. Es pot ser bo i fer el mal?.....	65
28. És possible convertir-se en Déu?	67
29. Hi ha algun coneixement que sigui veritablement indubtable?.....	69
30. I si tot fos un somni?.....	71
31. Sóc un cos o sóc en un cos?	73
32. Déu és necessari, al capdavall?	75

33. L'home és una màquina?	77
34. És millor per a tots ser egoistes?	79
35. Per què hem de fer el bé?	81
36. Qui és més lliure: l'amo o l'esclau?.....	83
37. És evident de veritat que jo existeixo?.....	85
38. Pot volar una vaca?	87
39. S'ha de jutjar una acció pel seu resultat?.....	89
40. Què és millor: ser un porc satisfet o un home insatisfet? (o: com se'n pot arribar a ser, d'estúpid?).....	91
41. La felicitat és bona?	93
42. Ser lliure és no estar sotmès a prohibicions?	95
43. Hem de dir sempre la veritat?	97
44. Ens hem d'autocensurar per no ofendre?.....	99
45. Quina relació hi ha entre pensaments i realitat?	101
46. Qui posa les normes morals?	103
47. I si tot torna a començar?	105
48. Què és millor, estar sol o acompanyat?	107
49. I tu, per què no et suïcides?	109
50. Per a què serveixen les paraules?	111
51. No, ara seriosament: per a què serveixen les paraules?.....	113
52. Què és la bellesa?	115
53. Com se'n pot caure, de baix?.....	117
54. Es pot sostenir el pacifisme?	119
55. Què implica ser lliure?.....	121
56. Què s'ha de fer per ser algú?.....	123
57. Què s'ha de fer per ser (des)honest?.....	125
58. És dolent reprimir-se?	127
59. Fins a quin punt som conscients de la pròpia mort?.....	129
60. Què hi ha entre la veritat i la mentida?	131
61. Què passaria si assolíssim tots els desitjos?	133
62. La còpia sempre és pitjor que l'original?.....	135
63. Es pot mentir i dir la veritat alhora?	137
64. Es pot mentir tota l'estona?	139
65. Què és una mort digna?.....	141
66. Els partits polítics dificulten la democràcia?.....	143
67. Què volen dir, realment, els contes de fades?	145
68. Què és científic i què és una enganyifa?.....	147
69. És possible ser original?.....	149
70. Què és la felicitat?	151
71. Com és ser un ratpenat?	153
72. Qui és boig, al capdavant?.....	155
73. Sóc una bona persona?	157
74. Per què fan por els zombis?.....	159
75. Què fa possibles els descobriments científics?	161

76. L'avortament ha de ser lliure i gratuït?.....	163
77. Ser honest et desacreditat?	165
78. Què implica la idea d'infinít?.....	167
79. Què impliquen els viatges en el temps?.....	169
80. Som capaços de moure objectes amb la ment?.....	171
81. La prostitució és una feina corrent?.....	173
82. Què tenen en comú els porquets i les princeses?	175
83. Existeix el progrés?.....	177
84. Què implicaria l'existència d'un Satoriplus?	179
85. Com s'ha d'orientar la pròpia vida?	181
86. Qui podria guanyar el concurs "La persona més mediocre"?.....	183
87. Què és la música?.....	185
88. Quina és l'activitat més seriosa que podem fer?	187
89. D'on surten les matemàtiques?	189
90. Què hi ha després de la mort?.....	191
91. Què estimem quan estimem?.....	193
92. Hi ha cap tret bàsic que ens diferenciï dels altres animals?.....	195
93. És legítima la tortura?	197
94. Internet ens fa més lliures?	199
95. Quines són les necessitats humanes?.....	201
96. Què és el temps?.....	203
97. Tu et prendries el Soma?	205
98. Deixarem de ser homes, en el futur?	207
99. Existeixen els Emirats Àrabs Units?.....	209
100. Per a què serveix aquest llibre?.....	211

INTRODUCCIÓ

El poeta clàssic Horaci va dir una vegada que l'art poètic tenia com a fi *aut delectare, aut prodesse* ('ensenyar, fer fruir'). Cent preguntes filosòfiques, tal vegada, només pretenen *delectare*. A primera vista, és dubtós que qui llegeixi el que ha de dir aquest llibre sobre "com se'n pot ser, d'estúpid?", o sobre "com se'n pot caure, de baix?", o sobre si "ser lleig té algun avantatge?" augmenti veritablement el seu bagatge filosòfic.

Però el llibre conté preguntes clàssiques i cabdals de la història de la filosofia i una bona mostra, ben documentada, dels seus autors més importants. Però no només això: el lector també hi trobarà un bon nombre de les qüestions més recentment incorporades a aquesta disciplina. Darrere d'una aparent heterogeneïtat i de cert gust per l'anarquia, al lector no li serà difícil notar com temes majors i incòmodes de tractar —la veritat, la justícia i el bé— sorgeixen sovint amb una lleugeresa només aparent.

I és que, tal com el mateix autor suggereix al principi del llibre ("Els analfabets són els millors filòsofs?"), la filosofia en un sentit tècnic o acadèmic tendeix a recórrer a l'ús de termes innecessàriament complicats, i exclou així no només els profans, sinó els mateixos filòsofs: tots aquells que no s'especialitzen en el camp al qual pertany l'argot de torn. Els llibres que, com el present, saben tocar un bon nombre de tecles i usen un llenguatge planer poden compensar aquestes deficiències. Defugir l'especialització i obligar-se a usar un llenguatge corrent és una opció amb connotacions ètiques: no és possible donar gat per llebre si el que està dient ho pot entendre tothom. El llenguatge tècnic ho té més fàcil per emascarar certes maniobres poc confessables, per desvincular-se de les obligacions que filòsofs i no filòsofs tenen respecte a la veritat, la justícia i el bé. Epicur va dir que una paraula filosòfica que no guareix un mal és inútil. L'autor, al seu torn, sembla

afirmar que, en filosofia, un discurs desvinculat de la idea de veritat i de la justícia, de la recerca del bé, és igualment inútil.

L'esperit juganer i poc sistemàtic, juntament amb la ironia, que es poden detectar sovint i que són perfectes per a un format com el d'aquest llibre, són una garantia suficient que el lector no s'avorrirà. Si les cent qüestions filosòfiques que formen aquesta obra tinguessin totes un únic tractament exhaustiu i acadèmic, la lectura seria penosa i difícil. Al contrari, entre aquests capítols és possible trobar-hi preguntes com "Què tenen en comú els porquets i les princeses?" o "Existeixen els Emirats Àrabs Units?", que divertiran i desconcertaran el lector.

En definitiva, el llibre és un exercici de caça furtiva a l'interior d'una tradició ja mil·lenària, que va a la recerca de grans i petits temes i que, esperem, permetrà al lector obtenir algunes peces ben valuoses.

01 / 100

ELS ANALFABETS, SÓN ELS MILLORS FILÒSOFS?

D'entre les habilitats que es requereixen per ser un filòsof competent, en destaca una en particular: la capacitat de pensar de manera original, sense convencionalismes. És el que en anglès es coneix com *thinking outside the box* ('pensar fora de la caixa'). Ara bé, això és extraordinàriament difícil. Perquè tan aviat com s'ha adquirit la perícia lingüística necessària per expressar-se amb claredat i, per tant, per pensar amb claredat, s'han adquirit també totes les idees preconcebudes, tota la visió del món que conté un idioma i, de passada, tota una educació que condiona. De la mateixa manera que només en català es pot "somiar truites", només en castellà es pot fer l'afirmació més categòrica que existeix: *Donde no hay mata, no hay patata* (i és que no hi ha res més rotund que una patata ben grossa i poques paraules, per si soles, sonen amb més força: *patata*). Com més coneguem un idioma, més fàcilment trobarem l'expressió adequada per al que volem dir, però, alhora, més limitats estarem per enfrontar-nos a les qüestions que no sabem solucionar.

Davant d'un problema com aquest, que les eines de treball de què disposem no siguin prou adequades, hi ha, com a mínim, dues solucions. La primera és inventar eines noves, un nou idioma. La segona consisteix a fer servir les eines de què disposem d'una manera diferent, és a dir, fer-les servir malament, almenys des del punt de vista dels que creuen que en saben. Totes dues solucions s'han intentat. El que no queda clar és quina de les dues ha resultat més profitosa.

L'exemple més sonat de la primera estratègia que podem trobar en la història de la filosofia és el que va intentar Heidegger (1898-1976) en el seu mític llibre *L'èsser i el temps* (que va acabar d'escriure el 1926). L'autor, que investigava el problema de l'èsser, és a dir, una qüestió tan bàsica i, per això mateix, tan difícil d'afrontar com "Què és ser?", afir-

mava que, en els llenguatges corrents, no hi havia conceptes adequats que expressessin l'èsser en general: tots els nostres conceptes (*patata*, sense anar més lluny) es referien a *parts* de l'èsser i donaven aleshores una perspectiva inadequada per entendre el problema. Calia, segons Heidegger, crear tot un repertori de conceptes nous, pràcticament un nou idioma. El resultat: un llibre difícilíssim de seguir i de traduir, però alhora fascinant i divertit a la seva manera i, al final, de gran influència en el segle XX. Una mostra (traducció castellana del professor José Gaos):

El vocador es ciertamente indeterminado —pero el lugar desde donde voca no resulta indiferente para el vocar. Este lugar —la inhospitalidad, la singularización yecta— es co-vocado en el vocar, es decir, coabierto con él. El lugar de donde procede el vocar en el prevocar a... es el lugar adonde se dirige el retrovocar. La vocación no da a comprender ningún 'poder ser' singularizado en cada caso del 'ser ahí' del caso [...].

La segona estratègia consisteix a pensar malament. I aquí els nens són imbatibles. Per la seva ignorància, acostumen a posar en relació coses que als grans no se'ns acudiria mai, o fan servir les paraules de manera poc usual. Quin filòsof de la història hauria estat capaç de fer aquest plantejament contradictori?:

Víctor estaba comiendo en un restaurante con sus padres y le preguntaron: "¿Te gusta la comida, Víctor?". Él se quedó un rato pensando antes de contestar: "A mí no me gusta, pero... está bueno".

I quin filòsof ha descrit millor la diferència entre els homes i els altres animals?

Un día estaba paseando por el parque con su madre y no paraba de hablar de los patos que había en el lago, así que su madre le dijo: "Los patos son lindos porque se portan bien y hacen caso a su mamá y se comen toda la comida". Y Agostina dijo toda chula: "Pues claro, son animales, no gente".

MOTOS, P. *Frases célebres de niños. El Hormiguero*. Madrid: Santillana, 2009.

02 / 100

ES POT SER EL MATEIX SENSE DEIXAR DE CANVIAR?

Un dels problemes més antics que es poden trobar en la història de la filosofia: si, d'una banda, hem de reconèixer que res del que existeix és inalterable i tot ofereix diversos aspectes segons la perspectiva, de l'altra, ens referim i pensem en les coses com si cada cosa fos immutable, o sempre tingués la mateixa aparença. No ens canviem el nom a mesura que ens anem fent grans, per exemple, i ens considerem les mateixes persones encara que ja no tinguem res a veure, ni en el físic ni en el pensar, amb aquell adolescent que veiem en una fotografia antiga.

Heràclit (segle VI aC) ho va formular així: "Aigües diverses flueixen sobre els qui entren en els mateixos rius", frase que Plató va recollir més tard sota una fórmula més entenedora: "No et pots banyar dues vegades en el mateix riu". De fet, no et pots banyar ni una sola vegada en el mateix riu, perquè el riu mai no és el mateix.

La solució més antiga al problema va consistir a crear el concepte d'*essència*, que seria aquella part de la cosa que es manté igual a si mateixa enmig de tots els canvis. Podríem dir, per exemple, que *en el fons* som aquells noiets que érem, que l'essència no ha canviat. Evidentment, aquesta essència no podia ser material o, si ho era, no podia ser feta de la mateixa matèria degradable que les coses normals. En qualsevol cas, la nostra percepció, el nostres sentits, serien evidentment capaços de captar els canvis que es produeixen segon a segon en una realitat que flueix (com un riu), però la nostra ment seria capaç de captar-ne l'essència i d'elaborar-ne un concepte mental general, no sotmès a canvis i aplicable a tota mena de realitats similars, de les quals podríem dir aleshores que, de fet, són la mateixa cosa.

La solució d'Heràclit, més subtil encara que el concepte d'*essència*, va consistir a afirmar que la nostra ment és capaç de captar el *logos*

de les coses, que seria quelcom semblant a la *proporció* o *raó* amb la qual les coses es transformen, la llei del seu canvi. I és cert: entre el noieta amb potencial que érem i l'homenet vulgar i integrat que som hi ha, malgrat els canvis evidents, certa proporció, certa coherència. Afirmava, a més, que hi havia un únic *Logos* universal que regulava tots els canvis: un Regulador del món que feia que tot el que passava tingués, oculta per la majoria, una lògica superior. Era savi aquell que demostrava conèixer-la i, sobretot, acceptar-la. Però, això, clarament, és una altra història.

És indubtable que la nostra ment té una gran capacitat de simplificar les dades dels sentits i, per, tant, la capacitat de no veure les diferències que les coses presenten segon a segon. El fet de no ser conscients de les diferències és clau per entendre i fabricar el concepte d'*essència*. I, a més, és bastant clar que la nostra ment no pot deixar de fer aquestes simplificacions. Certes estructures del nostre cervell ens permeten dirigir l'atenció cap a les coses que ens interessin i romandre cecs als altres estímuls. Hi ha, veritablement, una ceguesa per manca d'atenció, i en tenim una experiència quotidiana, com quan passem pel costat de certs objectes ben grossos que no veiem perquè no ens interessin. El procés és implícit, de manera que ens costa molt adonar-nos, per exemple, que acabem de creuar-nos pel carrer amb la nostra sogra i no l'hem saludada, o que no hi ha dues agulles de pi veritablement iguals. Resulta alleugeridor pensar que, quan veiem l'arbre, el cervell no és capaç de distingir cadascuna de les fulles: si les veiéssim totes en la seva diferència, viuríem tan profundament atabalats que no podríem sortir al carrer (d'això en va escriure Jorge Luis Borges, autor del segle XX, un magnífic conte titulat *Funes, el memorioso*).

Això és el que es creu que succeeix amb les persones que pateixen trastorns de l'espectre autista: el seu cervell no filtra els estímuls, no simplifica, i percebre'ls els resulta estressant i desagradable. Recorren aleshores a tancar-se en les conductes estereotipades i en l'aïllament social que els és propi. En els altres, el cervell va llimant les diferències i irregularitats, i vivim tranquil·lament en un món simplificat, perceptualment esquemàtic, en el qual les coses són com són i no canvien gaire.

03 / 100

I SI RESULTA QUE TOT ÉS FALS?

Sovint s'acusa els filòsofs de fer-se preguntes absurdes. Solem considerar la capacitat de qüestionar-ho *tot* com un dels marcadors de qualitat de l'activitat filosòfica, gairebé com una condició necessària. Tot i així, a vegades s'arriba a extrems exagerats. Un dels millors exemples és certament molt antic, del segle VI aC. Parmènides d'Elea va arribar a la sorprenent conclusió que res del que ens envolta existeix realment.

Diguem prèviament, per entendre millor Parmènides, que les persones ens guiem per la raó per decidir el que són les coses. No tenim cap problema, per exemple, a afirmar que l'aigua, la boira i el glaç són la mateixa cosa, per molt que tinguin un aspecte molt diferent, per molt que els sentits ens diguin que són coses diferents.

I així, raonant en abstracte, només amb la raó, hem d'arribar a la conclusió que el no-res no pot existir. La idea d'una cosa que es defineix per ser no-cosa implica que aquesta no-cosa no existeix. O, tal com està escrit: "El que és és, i el que no és no és". Dir del no-és que és és, simplement, contradictori.

Tot plegat podria semblar trivial. Però ara la cosa es complica: la idea que les coses es transformen, o neixen, o moren implica que existeix el no-ser. Convertir-se en un home implica que un deixa de ser nen, és a dir, que deixar de ser és possible. Igual que morir: morir implica que el no-ser és real. Néixer, morir, transformar-se són operacions lògicament impossibles: impliquen quelcom diferent d'"el que és és, i el que no és no és". Impliquen ser i no ser a la vegada.

I encara més: la multiplicitat, és a dir, ser més d'una cosa també implica el no-ser i, per tant, també és impossible. Si diem "hi ha dues pomes", estem afirmant que entre la primera i la segona poma hi ha un espai intermedi, una separació, que no és una poma. La separació,

sense la qual no hi ha multiplicitat, també implica l'existència del no-ser.

Resultat: tot el que existeix, l'ésser, no pot ser una altra cosa que una espècie de bloc compacte (una esfera, concretament, que és la figura de la perfecció), perfectament ple, sense cap mena de moviment, totalment homogeni, sense cap porositat, eternament idèntic a si mateix. I no existeix cap altra cosa.

Alguns filòsofs han escrit que aquest envitricollament es deu a l'ambigüitat del verb *ser*. En català modern no el fem servir gaire per dir 'existir'. Però en el grec de l'època es feia servir *ser* per a tot. S'entén millor aleshores que és una contradicció dir que existeix allò que no existeix.

Però la qüestió de fons és la confusió de Parmènides entre el terreny de la lògica i el terreny de la realitat efectiva. Tot el raonament se sosté sobre la idea que si una cosa és contradictòria, no pot tenir lloc. Deixant de banda que solem usar malament la paraula *lògica* (referint-nos a les coses a les quals estem acostumats, de manera que quan succeeix quelcom inesperat diem que "no és lògica"), segurament és més prudent mantenir, en el nostre esperit, els dos àmbits separats, sense creure que puguem fer gaires ponts entre el món de les matemàtiques i la lògica i el món on vivim les persones. Es podria dir que aquests ponts són les ciències naturals. De manera que si un dia una torre s'enfonsa, l'arquitecte farà bé de refer els càlculs en comptes de dir que la torre continua dempeus.

04 / 100

SER LLEIG TÉ ALGUN AVANTATGE?

A Sòcrates (470-399 aC), el pare de la filosofia, el fet de ser lleig no li va suposar cap problema gros. Pel que sembla, la seva lletjor no disminuïa el seu atractiu. Els testimonis històrics indiquen que, passada la sorpresa inicial, les persones que l'escoltaven fàcilment quedaven atrapades per la seva conversa, per la seva capacitat de raonar. Va tenir força deixebles i va exercir una forta influència sobre ells: de fet, el van condemnar a mort per corrompre els joves amb la seves doctrines, suposadament impies. El primer dels filòsofs va tenir una gran rellevància social en el seu moment, i també una importància en els segles posteriors que ningú pot discutir. Malgrat ser lleig.

Una situació similar es va produir amb Jean-Paul Sartre (1905-1980), que també pertany al club dels no gaire bells. Creador de la versió més popular de l'existencialisme, també va tenir una gran influència entre els joves de la seva època: es va posar al capdavant de les manifestacions del maig del 68 i va tenir l'Església i tota la societat benpensant en contra. Al seu enterrament, però, hi van assistir milers de persones (un dels seus biògrafs explica que algun dels joves que va anar-hi tornava afirmant que venien d'una manifestació en contra de la mort de Sartre). Sartre havia perdut un ull per una malaltia infecciosa (una grip, segons la seva família) que el va deixar mig mort quan era un nen. Des d'aleshores, va patir un estrabisme ostensible. A més, era baixet i desnerit, i lluïa una d'aquelles absurdes semialopècies clenxinades que destaquen el defecte en lloc de dissimular-lo.

S'hi podrien afegir alguns altres noms, com el de Bertrand Russell, anglès, del segle XX, autor de llibres d'una disciplina tan difícil i abstracta com la lògica pura i admirat per tothom pel seu compromís pacifista en el temps de la Guerra Freda —i amb una extraordinària

semblança al barreter boig tal com el va dibuixar l'il·lustrador original del llibre *Alícia al país de les meravelles*.

En alguna fotografia, John Stuart Mill (anglès del segle XIX, filòsof i polític que arribà a ser parlamentari) presenta una notable semblança al Pingüí, un dels dolents de *Batman*.

Entre aquests filòsofs lletjos sembla que s'esdevé aquell principi que val entre alguns superherois: si el teu superpoder és a la ment, com li passa al líder dels *X-Men*, aleshores les teves limitacions físiques no importen gaire.

El professor Xavier pot llegir les ments de tothom, però es va quedar calb de ben jove i anava en cadira de rodes.

Per no parlar del científic Stephen Hawking.

Semblaria, doncs, que, *a priori*, ser lleig podria servir per atraure l'atenció cap al teu intel·lecte: una ment atractiva sembla reforçar aquella estranya fascinació que, innegablement, ens causen les persones veritablement lletges. El curiós del cas, però, és que la psicologia experimental va establir ja fa molt anys que solem atribuir a les persones físicament belles tota mena de qualitats extra, fenomen que va establir el psicòleg Edward C. Thorndike i que va batejar com *efecte halo*. Experiments posteriors inspirats en les seves investigacions han demostrat que als guapos, per aquest efecte, els solem atribuir, com un prejudici favorable, també la virtut de la intel·ligència, i els donem, en certes condicions, més credibilitat que als lletjos.